

Maden Politikası Üç Temelli (Bölgesel Teşkilat-Maden Ofisi - Maden Bankası) Bir Çatıda (Maden Bakanlığı) Toplanmalı

Altan GÜMÜŞ

Prof. Dr. Jeoloji Y. Mühendisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Maden Yasasının 4. maddesi, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğuna amirdir. Yasa ile madenlerin araştırılıp, değerlendirilmesi geçici olarak kişi ve kuruluşlara devredilmekte, buna karşın da bu konudaki tüm çalışmaların devletçe denetlenmesi birçok maddesinde belirtilmektedir.

Denetimle görevlendirilen Maden Dairesi bu görevini yerine getirebiliyor mu? Yeterince denetleyebiliyor mu? Denetimler amacına ulaşabiliyor mu? Bugüne dek arama safhası sonunda, büroda, araziye ve ilgili zuhura gitmeden hazırlanmış arama faaliyeti raporlarından hangisi yerinde denetlenmiştir veya ön işletmeye geçerken, yerinde bir denetim yapılmıştır mıdır? Ön işletme dönem raporlarının gerçekliği yerinde incelenmiş midir? İşletme ruhsatına esas olan yerinde yapılan denetim dışında o işletme ayrıca kaç kez denetlenmiştir? Gerçeğe uymayan faaliyetler nedeni ile kaç ruhsat iptal edilmiştir?

Bu soruların hiçbirisine olumlu

yanıt alınacağına inanmak güçtür, Yasanın ruhuna ilişkin denetimlerin, gerçek anlamda yapıldığı söylenemez, Bu durumda denetimlerin yapılmaması, neleri götürmektedir?

Ruhsat sahaları aranmadan, dolayısı ile değerlendirilmeden yurdur raporlarla, işletme talebine kadar şu veya bu şekilde sahiplerince elde tutulmakta, ülke ekonomisine yarar sağlanmamaktadır. Arama dönemlerinde bile, yeterince arama yapmamış olanların, ruhsat iptali ile gerçekten çalışacak bir başkasına verilmesi gibi bir müdahale Maden Dairesince yerine getirilmelidir.

İşletme dönemindeki kontrollerin nasıl yapılacağı, önlemlerin alınıp alınmadığı gibi hususlar yasadaki belirtilmesine karşın üretilen cevherlerin, gerçekten üretilip üretilmediği, verilen tonajların gerçek olup olmadığı, ruhsatta belirtilen maden dışındaki maden veya endüstriyel hammaddelerin kaçak işletilip işletilmediği denetlenmedikçe maden sektörünün ülke ekonomisine katkısı yarardan çok

zarar vermektedir.

Bugünkü uygulamada, birçok işletme faaliyet raporlarının gerçekle ilişkileri olmadığı bilinmektedir, Bu tür raporları hazırlayan mühendislerimiz, ocağa kadar gitmek zahmetinde bile bulunmamakta, bazı bilgileri telefonla alarak veya buna da gerek duymadan raporlar düzenlemektedir. Şunu hemen belirteyim ki mühendislerimizin tümünü bu tür davranışlardan tenzih ederim, Fakat gerçeği yansıtmakta da yarar görmekteyim,

Maden sahipleri, en iyi biçimde bir işletme projesi hazırlanmış olsa bile, buna uymamakta ve kendi istedikleri gibi bir başçavuş veya deneyimli bir işçiye verdikleri talimatla üretimi gerçekleştirmektedirler, Bu duruma, sorumlu mühendisin müdahale etmemesi, yasanın ilgili maddeleriyle ters düşmesine karşın, Dairece denetlenmediği için de, bu ocak bir süre sonra, cevherin yarısından fazlasını alamayacak bir duruma sokularak terkedilmekte ve yine yurt ekonomisi etkilenmektedir.

Maden Dairesi söz konusu denetimleri nasıl yapmalıdır?

1- Maden Dairesinde görev alacak mühendislerin muhakkak, bizzat arama ve işletmelerde çalışmış olmaları zorunluluğu getirilmelidir,

Hiçbir maden işletmesi görmemiş, yeraltına girmemiş deneyimsiz bir mühendisin faaliyet raporlarını nasıl değerlendirebileceği kuşkuludur. Ayrıca yeterli deneyimden yoksun olan bu arkadaşın, katı bürokrasi kurallarına sığınarak, işlem ve raporların değerlendirilmesindeki davranışları dolayısıyla madenlerin arama ve işletilmelerinde gecikmelere neden olmaktadır,

2- Maden Dairesi, tartışmasız bölge teşkilatlarını kurmak zorundadır,

Burada hem Dairenin fonksiyonlarının yerine getirilmesi sağlanmış hem de vatandaşların kilometrelerce uzaktan Ankara'ya gelip, günlerce işlerini bitirmeme gibi olumsuzluklar ortadan kalkacaktır,

Faaliyet raporlarının okunup değerlendirilmesi bir yana, ilgililerin dosyasına verilmiş tarihinden itibaren 6 - 7 ay hatta daha fazla sürede girmiş olması, tek merkezli bir mekanizmanın ne denli üretken olamayacağını işaretidir. Şu anda 60000 - 70000 ruhsat ile uğraşan bir kuruluş, bunların bölge teşkilatına aktardığında işleri azalacak ve en önemlisi de denetim hızlanacaktır, Dolayısı ile de arama ve işletmelerin zamanında ve gerçekçi biçimde yapılacağından emin olunacaktır. Bu da ülke ekonomisini ve kalkınma hızını artıracaktır,

Bölge teşkilatı için yeterli eleman istihdamı ilk bakışta Maden Dairesini zorlayacak, hatta olanaksız olduğu gerekçesi ile hemen, bölgesel teşkilatlanmaktan geri dönebilecektir.

Unutmamak gerekir ki, bugün uzun yıllar merkezden idare edilen ve gezici ve geçici ekiplerle

yürütülen MTA çalışmaları, bir noktaya gelmiş ve bölge teşkilatlarını kurmak zorunda bırakmıştır, Maden Dairesi için bu tür bir teşkilatlanma varken, yokedilmiş ve tekrar yaratılması da gecikmiştir.

M. T, A, Enstitüsünün yerleşik bölge teşkilatları, gerek yer, gerekse insan gücü açısından Maden Dairesi bölge teşkilatlamasında yardımcı olmalıdır. MTA bölge teşkilatları bol miktardaki jeoloji ve maden mühendisleri ile bölge sınırları içinde arama, ön işletme ve de işletme dönemlerinde sık sık kontrolleri yapabilecek olanaklara sahiptirler. Bu tür bir görev, MTA içindeki asli görevlerini hiçbir şekilde engellemeyecek bilakis, asli görevlerinden artan zamanları değerlendirmiş olacaktır. Böylece M, T, A. bölge teşkilatları daha bir aktivite kazanacaktır. Kuruluşların birlikte çalışması yeni istihdam ve dolayısı ile devlete bir yük olmayacaktır,

Önemli ikinci bir konu da, Maden Ofisi ve Maden Bankası kurulmasına ilişkindir.

Özellikle dış satımlarda aynı madenin dış satımını yapan şahıs ve şirketler, birbirleri ile rekabete girişmekte, dışa karşı o maden fiyatının belli bir seviyenin altına düşmesine neden olmaktadır. Geçen 10 yıl içinde bu tür bir rekabetin en çarpıcı örneğini pomza taşı vermiştir. Yine bugünlerde mermer sektörü de aynı biçimde ikinci bir örneği oluşturmaktadır.

Ülkemiz madencileri dış satımda birbirleri ile rekabet yerine, dışa karşı tek bir flatta anlaşsalar; 1987 de FOB olarak 500 Dolarla satılan Nevşehir pomzaları, bugün devletin ton başına 30 \$'lık istikrar fonu koymasına karşın 100\$ civarında satılmayacaktı, O yıldı bu yana şirketlerimizin birbiri ile "kavga"ya dönüşen rekabetleri olmasaydı, belli bir fiatta anlaşarak müşterek satıma gitselerdi, bugün yine 500\$'dan pomza ihracatı yapılabilecekti, Fiatları

düşmesine rağmen o şahıs veya şirket az da olsa kazanmakta, fakat kaybeden devlet olmaktadır, 1987'den 1992'ye kadar pomza taşı döviz girdilerinde en az 10 milyon dolarlık kaybımız olmuştur,

Küçük madencileri teşvik, az da olsa ufak yatakların değerlendirilmesi, böylece ruhsat verilmiş tüm yeraltı servetlerinden yararlanma ofisin kuruluşu ile anlam taşıyacaktır. Aksi taktirde küçük tonajlı üretimlerde iç ve dış piyasaya giremeyen üreticilerin, ülkeye yapacakları bu kalkılan değerlendirilmiş olacaktır.

Aksi taktirde madenlerin işlenip değerlendirilmesi belli kişi ve kuruluşlara bağlı olacak, bu durumda da birçok zuhur değerlendirilemeyecektir.

Hiçbir özel kuruluş, sipariş verilmeden stok için üretim yapmaz. Hatta bu gibi hallerde işçi çıkarma veya yan maaş Ödeme gibi yollara başvurur. Bunun sonucu olarak da ani bir talep karşısında talebi karşılaması olanaksızdır, Bu durumda talep başka bir ülkeye kayar. Bunun önlenmesi ve de maden ihracatında fiat istikrarının sağlanması için Maden Ofisi kurulması zorunludur.

Sonuç olarak, madenlerimizin değerlendirilmesi ve ülke çapında katkısının artırılması isteniyorsa; Maden Dairesinin bölgesel organizasyona gitmesi ve de Maden Ofisinin kurulması kaçınılmazdır, Bu iki organizasyon bir Maden Bakanlığı müessesesini oluşturmalıdır,

Günümüzde 1930'lardan bu yana ülkemiz madenciliğindeki katkıları inkar edilmeyecek M, T, A. ve Etibank gibi kuruluşları da içine alacak bir bakanlık çeşit bakımından bir iki cevher hariç tüm metalik ve endüstri hammadde kaynaklarına sahip ülkemizin madencilik alanında daha verimli gelişmesini sağlayacaktır. Birbirinden kopuk kuruluşlarca yürütülen madencilik politikası, böylece bir çatı altında, kendi özgün koşulları ile disipline edilmiş olacaktır, ^